

INGLIZ TILI O'QITISHDA ERTAKLARNING O'RNI VA AHAMIYATI

Tillabekova. M.M.

O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti. Talaba

Xakimbayeva. O.K.

O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti. O'qituvchi

Annotatsiya. Mazkur maqolada ingliz tili fanining predmeti va vazifalari atroflicha ko'rib chiqiladi. Maqolada ertaklarning o'quvchilarda til o'rganishga bo'lgan qiziqish va motivatsiyani oshirish lug'at boyligini kengaytirish hamda ijodiy va mustaqil fikrlashni shakllantirishdagi ahamiyati ochib beriladi. Bundan tashqari, ertaklarning tarbiyaviy ahamiyati hamda o'quvchilarda madaniyatlararo tushunishni rivojlantirishdagi o'rni yoritilgan.

Kalit so'zlar: ingliz tili, ertak, til o'qitish metodikasi, til ko'nikmalari, lug'at boyligi, interaktiv ta'lim, ijodkorlik, madaniyatlararo muloqot.

Bugungi kundan-kunga jadallashib borayotgan globallashuv jarayonida chet tillarini, xususan ingliz tilini o'rganish nafaqat shaxsiy rivojlanish, balki kasbiy muvaffaqiyat uchun ham muhim omilga aylanmoqda. Ingliz tili xalqaro muloqot vositasi sifatida ilm-fan, texnologiya, biznes va ta'lim sohalarida keng qo'llanilmoqda. Shu sababli uni samarali o'rgatish usullarini izlash zamonaviy pedagogikaning dolzarb masalalaridan biri hisoblanadi. Mazkur yo'nalishda innovatsion, interfaol va o'quvchi markazli metodlar orasida ertaklardan foydalanish alohida o'rin tutadi. Ertaklar o'zining soddaligi, obrazlilik va qiziqarli syujeti bilan o'quvchilarni jalb etadi hamda til o'rganish jarayonini tabiiy va samarali tashkil etishga xizmat qiladi.

Ertaklar til o'rganishda sun'iy emas, balki tabiiy kommunikativ muhit yaratadigan vositalardan biridir. O'quvchilar ertaklarni tinglash yoki o'qish jarayonida yangi so'z va iboralarni alohida yodlash orqali emas, balki kontekst orqali o'zlashtiradilar. Bu esa leksik birliklarning uzoq muddat xotirada saqlanishini ta'minlaydi. Ayniqsa, ertaklarda uchraydigan takroriy iboralar, qolipli gaplar va dialoglar til o'rganishda muhim ahamiyat kasb etadi. Masalan, ingliz xalq ertaklarida tez-tez uchraydigan "Once upon a time...", "They lived happily ever after..." kabi iboralar boshlang'ich darajadagi o'quvchilar uchun sodda va esda qolarli bo'lib, ularning nutqida faol qo'llanila boshlaydi.

Ertaklar o'quvchilarning asosiy til ko'nikmalarini kompleks rivojlantirishga xizmat qiladi. Avvalo, tinglab tushunish (listening) ko'nikmasi ertaklar orqali samarali shakllanadi. Audio yoki video shakldagi ertaklar o'quvchilarga nafaqat mazmuni anglash, balki talaffuz, intonatsiya va nutq ohangini to'g'ri qabul qilish imkonini beradi. Bu jarayon ayniqsa kichik yoshdagi o'quvchilar uchun muhim bo'lib, ular tilni tabiiy eshitish orqali tezroq o'zlashtiradilar. Tinglash orqali o'rganish ularning fonetik kompetensiyasini ham mustahkamlaydi.

Ikkinchidan, gapirish (speaking) ko'nikmasini rivojlantirishda ertaklar samarali vosita hisoblanadi. Ko'pgina o'quvchilar uchun og'zaki nutq eng qiyin bosqich bo'lsa-da, ertak asosida tashkil etilgan faoliyatlar bu muammoni sezilarli darajada yengillashtiradi. O'quvchilar ertakni qayta hikoya qilish, qahramonlar rolini ijro etish, voqealarni davom ettirish yoki muqobil yakunlar yaratish orqali ingliz tilida erkinroq gapira boshlaydilar. Bu jarayon ularning kommunikativ kompetensiyasini rivojlantiradi, nutqiy ishonchini oshiradi va yangi o'zlashtirilgan leksik birliklarni faol nutqda qo'llashga undaydi.

Uchinchidan, o'qish (reading) ko'nikmasini shakllantirishda ertaklarning o'rni beqiyosdir. Soddalashtirilgan va moslashtirilgan ertak matnlari o'quvchilar uchun tushunarli bo'lib, ularni o'qishga bo'lgan qiziqishini oshiradi. Qiziqarli syujet va voqealar rivoji o'quvchini matnni oxirigacha o'qishga undaydi. Natijada o'qish tezligi, matnni tushunish darajasi hamda analitik fikrlash qobiliyati rivojlanadi. Shu bilan birga, o'quvchilar matndan asosiy g'oyani ajratib olish, tafsilotlarni tahlil qilish kabi muhim akademik ko'nikmalarni ham egallaydilar.

Ertaklarning yana bir muhim jihati ularning tarbiyaviy va ma'naviy ahamiyatga egaligidir. Ertaklar orqali o'quvchilar yaxshilik va yomonlik, halollik, mehnatsevarlik, do'stlik, sabr-toqat kabi umuminsoniy qadriyatlarni anglaydilar. Bu esa ularning nafaqat til o'rganish jarayoniga, balki shaxs sifatida shakllanishiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Ingliz xalq ertaklari bilan tanishish orqali esa o'quvchilar boshqa xalqning madaniyati, urf-odatlarini va dunyoqarashi haqida tasavvurga ega bo'ladi. Bu esa madaniyatlararo kompetensiyani rivojlantiradi va o'quvchilarda bag'rikenglik hamda hurmat tuyg'ularini shakllantiradi.

Bundan tashqari, ertaklardan foydalanish dars jarayonini interfaol va jonli tashkil etishga yordam beradi. An'anaviy grammatik mashqlardan farqli o'laroq, ertak asosida o'tkazilgan darslar o'quvchilar uchun qiziqarli va motivatsion bo'ladi. O'qituvchi ertak asosida rolli o'yinlar, drammatizatsiya, savol-javoblar, muhokamalar, guruhli ishlanmalar kabi turli metodlardan foydalanishi mumkin. Bu esa o'quvchilarning darsdagi faolligini oshiradi, ularni mustaqil fikrlashga undaydi hamda ijodiy yondashuvni rivojlantiradi.

Shuningdek, ertaklar orqali grammatika va til tuzilmalari ham tabiiy tarzda o'rgatiladi. Masalan, zamon shakllari, gap tuzilmalari, so'z tartibi ertak matnlari asosida kontekstual tarzda tushuntirilganda o'quvchilar tomonidan osonroq o'zlashtiriladi. Bu esa grammatik bilimlarning amaliy qo'llanishini ta'minlaydi.

Xulosa qilib aytganda, ingliz tilini o'qitishda ertaklardan foydalanish samarali, innovatsion va o'quvchi ehtiyojlariga mos metodlardan biri hisoblanadi. Ertaklar o'quvchilarning tinglash, gapirish va o'qish kabi asosiy til ko'nikmalarini rivojlantirish bilan birga, ularning lug'at boyligini oshiradi, ijodiy va mustaqil fikrlash qobiliyatini shakllantiradi. Shu bilan birga, ertaklar orqali o'quvchilar ma'naviy jihatdan boyiydi, ijobiy qadriyatlarni anglaydi va turli madaniyatlar bilan tanishadi. Natijada, ertaklardan foydalanish nafaqat til o'rganish jarayonini samarali va qiziqarli qiladi, balki o'quvchilarning har tomonlama rivojlanishiga ham xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Harmer J. How to Teach English. – London: Longman, 2007.
2. Scrivener J. Learning Teaching: A Guidebook for English Language Teachers. – Oxford: Macmillan, 2011.
3. Cameron L. Teaching Languages to Young Learners. – Cambridge: Cambridge University Press, 2001.
4. Wright A. Storytelling with Children. – Oxford: Oxford University Press, 1995.
5. Krashen S. Principles and Practice in Second Language Acquisition. – Oxford: Pergamon Press, 1982.
6. Nation I.S.P. Learning Vocabulary in Another Language. – Cambridge: Cambridge University Press, 2001.
7. Xoshimov O'., Yoqubov I. Ingliz tilini o'qitish metodikasi. – Toshkent: O'qituvchi, 2003. <https://inlibrary.uz>